

РЕЦЕНЗИЯ

**ПО КОНКУРС ЗА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ “ДОЦЕНТ” ОТ
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.4. СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ КЪМ
ЕЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ НА ТЕХНИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ, ГР.
ВАРНА, ОБЯВЕН В ДВ бр. 17 от 03 февруари 2018 г.**

**Кандидат: гл. ас., д-р Ирина Тодорова Тодорова, катедра “Социални и
правни науки”, Електротехнически факултет на Технически университет, гр.
Варна**

**Рецензент: проф. дсн Таня Неделчева, Институт за изследване на
обществата и знанието, Българска академия на науките**

**Основание: Настоящата рецензия се изготвя в изпълнение на Заповед на
Ректора на Технически университет, гр. Варна, № 160/27.03.2018 г.**

**1. Кои трудове от представения от кандидата “Списък на трудовете” се
приемат за оценка и рецензиране, като се систематизират в групи**

Документите на кандидата отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане.

За рецензиране са представени общо 25 публикации, от които 2 монографии (едната монография е публикувана на италиански език в България), 2 студии (1 на български и английски език в България), 2 учебника (1 учебник и 1 учебно-методически материал), 19 статии (4 от които са в съавторство), публикувани в научни списания и сборници (6 от международни конгреси).

Представените за рецензиране трудове са съобразени с нормите за научни публикации.

В рецензията няма да бъдат цитирани отделните дейности (лекционните курсове, заглавията на отделните публикации, докладите на националните и международни научни форуми), защото те подробно са описани в “Списък на публикациите на гл. ас. д-р Ирина Тодорова Тодорова” от комплекта документи и убедително показват адекватност на постиженията на кандидата и нормите за присъждането на званието “доцент”.

2. Обща характеристика на научноизследователската, научноприложната и педагогическата дейност на кандидата

Научната дейност на гл. ас. д-р Ирина Тодорова е съсредоточена в преподавателска и научно-изследователска дейности и успешно съчетава качествата ѝ като изследовател, преподавател и социален работник.

Тематиката на представените публикации е в професионално направление 3.4. Социални дейности. Тя обхваща актуални теоретични и приложни проблеми на социалните дейности, най-значими сред които са: дефицитите при институализацията и деинституализацията на деца в България и приспособяването им в осиновителските семейства в чужбина, ефектите от отделянето на децата от техните семейства, семейното и индивидуално консултиране, социалната работа с деца в неравностойно положение, теория на девиантното поведение, методи на социологическите изследвания и др.

Представените трудове са авторова конструкция от знания и опит, в която проблемите на социалната работа са анализирани творчески и демонстрират експертните компетенции на гл. ас. Ирина Тодорова.

Рецензираните публикации са посветени на теми и проблеми, преподавани от кандидата в рамките на учебните дисциплини, по които е обявен конкурсът и са предоставени на обучаемите като научна литература.

3. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата

Учебната дейност на кандидата е концентрирана в преподаване на дисциплини в областта на социалните дейности. Дисциплините, които преподава, са: Социология, Методи на социологическите изследвания, Индивидуално и семейно консултиране, Социална работа при хора в неравностойно положение, Теория на девиантното поведение, Деинституционализация и социално включване.

4. Основни научни и научно-приложни приноси

Няма съмнение, че особено важна характеристика на изследователската работа на Ирина Тодорова е насочеността към изключително актуални теми като тези, свързани със огромните социални проблеми в центъра на които са децата, техните съдби и перспективи. Обща характерна черта на нейните разработки е интердисциплинарният подход, умението да се съчетават оптимално концептуални постановки с конкретна фактология, което осигурява убедителност на аргументацията. Като цяло научната дейност на Ирина Тодорова може да се представи схематично като процес с три стъпки: 1. конкретно изследване на даден феномен от отношението “деца-

семейство-институции”; 2. създаване на концептуален продукт (модел, критерии и т.н.); 3. практическо приложение.

Особено достойнство на разработките на кандидата е изключителната практическата насоченост, търсенето и постигането на реална социална и индивидуална ефективност.

Конкретни приноси:

1. На първо място е създаване на Модел за предоставяне на услугата Приемна грижа. Специфично и ново в този модел е системният подход за активна социална и психологическа работа с детето и всички хора, свързани с него, от определянето му като подходящо за настаняване в приемно семейство до извеждането му от него. Моделът е отличен с наградата “Проект на годината” в социалната сфера за 2012 г. и е включен в международно сравнително изследване на модели на приемна грижа от Brunel University, London през 2012 година. Освен това той е и практически реализиран заедно с екип от неправителствена организация, предоставяща услугата приемна грижа – сдружение “Съучастие” и отдел “Закрила на детето” в гр. Варна, в периода 2008-2011 г. (студии №1 и №2)

2. Принос не само от гледна точка на практическото приложение, но и като теоретичен резултат е “Методиката за оценка на качеството на социалните услуги за деца, лишени от родителски грижи”. Това е много специфична по същността си комплексна методика за оценка на качеството с критерии, разработени за потребителите на социалните услуги – деца, биологични и приемни родители, осиновители, социални работници, експерти. (В документи тя е спомената само в описанието на участията в проекти). Важно е да се отбележи, че тази методиката е резултат от съвместната дейност между Катедра “Социални и правни науки”, Технически университет, гр. Варна и Università degli Studi di Bari, Italy.

3. Ценност е разкриване динамиката на нервно-психическото развитие на децата (на възраст 0-3 години), лишени от родителски грижи, настанени в Дом за медико-социални грижи в България, на деца (на възраст 3-7 години), настанени в Дом за деца, лишени от родителски грижи “Другарче”, гр. Варна, на деца със специални нужди, настанени в Дом за деца и младежи с умствена изостаналост в с. Рудник. Те показват как протича развитието на децата в тези институции в България. (двете монографии и втората студия).

4. Съществен теоретико-приложен принос е разкриване на негативните последици от отглеждането на деца в условията на Дом за деца, лишени от родителска грижа и Център за настаняване от семеен тип. (статия №19 от Списък с публикациите).

5. Първо по рода си е очертаването на социодемографските характеристики на децата, вписани в националния регистър за осиновяване и в регистъра на децата за международно осиновяване, за които повече от 1 година съветите по осиновяване не могат да определят подходящ осиновител“ (статия №18 в Списъка с публикации).

6. Принос не само с конкретно значение, но и с определена теоретична стойност, е разкриване на мотивите за осиновяване, очакванията към детето преди, по време и след осиновяването, както и очакванията във формирането на осиновителско семейство. Важно е да се отбележи, че и тези знания са резултат от изследвания в осиновителското семейство, проведени от 2008 г. до 2018 г. и са първи в страната след въвеждане на Закона за закрила на детето от 2004 г. и Съветите по осиновяване. (монографиите).

7. Важна роля за практиката има създадения модел за подкрепа на децата при извеждане от приемни семейства и осиновяване, който не само е единствен, но продължава да се прилага и до днес. Моделът е свързан с изследвания на трудностите, които децата изпитват в приспособяването към осиновителското семейство и цели осигуряване на повече подкрепа за тях и семействата им. Моделът има и вариант за международно осиновяване (монографията NATI IN BULGARIA). Наблюденията показват, че той значително подпомага приспособяването на децата в осиновителските семейства. Към момента се използва от организациите по международно осиновяване в Италия за подготовка на семействата за среща с децата в България.

8. Ценни са разкритите мотиви на родителите да “изоставят” децата си. Те са резултат от включени наблюдения и интервюта, проведени в периода 2008-2013 г. Същото се отнася за изследване на преживяванията на родителите и децата след раздялата помежду им. (NATI IN BULGRAIA, предшествано от три изследвания у нас).

9. Разработена е електронна среда за стимулиране и подпомагане на уменията на младежи, страдащи от дислексия във вид на 275 мултимедийни игри на български език, с възможности за внедряването ѝ сред модерните образователни методи за студенти със специални нужди и достъп на доставчиците на услуги до създадения продукт. (публикация №4)

10. Специално трябва да се отбележи защитата от Ирина Годорова на идеята, че социалната система трябва да бъде подчинена на помощта и на търсенето на начини да се помогне и на най-затруднените, а не просто да се лишават от правото да бъдат

родители, само защото са слаби и безпомощни, защото връзката с биологичното семейство е много съществена за децата. (монографията NATI IN BULGARIA).

Научните приноси на гл. ас. д-р Ирина Тодорова не само обогатяват съществуващите знания по проблемите, предмет на нейните анализи, но са и със силна практическа насоченост.

Посочените от кандидата приноси са релевантни на научната, продукцията.

Приносите са лично дело на кандидата.

5. Оценка на значимостта на приносите за науката и практиката

Важна характеристика на научно изследователската дейност на гл. ас. д-р Ирина Тодорова е нейната евристичност и ефективност. За това говори фактът, че много от изследванията, които е правила, са повтаряни от нейни студенти. Това се отнася най-вече до тези, които работят в домове за деца или в организации, доставчици на социални услуги. Тези изследвания са развивали резултатите от минали изследвания, потвърждавали са ги или са показвали как изглеждат те на територията на друга област или община. (Това личи от темите на дипломните работи, цитирани в Nati in Bulgaria).

Моделът за предоставяне на социалната услуга “приемна грижа” повишава възможностите на 90% от децата, лишени от родителски грижи, настанени в приемни семейства, за трайна реинтеграция в биологичното семейство или осиновяване от 6 месеца до 3 години след настаняването им в приемно семейство и задържането на едва 10% от децата в приемна грижа като дългосрочна мярка за деца на тежко болни родители и крайно бедни семейства. Моделът е разработван в продължение на 5 години в община Варна и прилаган в същата община от 2008 г. до момента.

Наблюденията показват, че моделът за приемна грижа значително подпомага приспособяването на децата в осиновителските семейства. Към момента се използва от организациите по международно осиновяване в Италия за подготовка на семействата за среща с децата от България. Освен това се използва от доставчиците на социалната услуга в област Варна.

Прилагането на методиката за оценка на качеството на социалните услуги с критерии на потребителите показва, че е създаден модел, който осигурява възможност за идентифициране на ключови проблеми във взаимодействията между децата и приемните родители и нов подход за подкрепа, осигуряващ социални услуги, съответни на причините за възникналите проблеми. (Спомената е сред проектите).

Трябва да се отбележи дейността на гл. ас. Ирина Тодорова като член на работна група към Министерство на правосъдието, която разработва промени в семейния

кодекс – най-вече тези, свързани с отношението към родителите, които изпитват трудности да се грижат за децата си и правото на децата да научат своя произход.

6. Оценка в каква степен приносите са дело на кандидата

Като цяло приносите са лично дело на кандидата, независимо че някои от тях са в резултат от участие в колективни изследователски проекти, което коректно е отбелязано в документите.

7. Критични бележки за рецензираните трудове

Възможните критични бележки нямат силата да променят общата ми положителна оценка, но като социолог с интереси в етническата проблематика се надявам в бъдеще да прочета изследвания на гл. ас. Тодорова, свързани със зависимостта на отношението “деца-семейство-институции” от етническите характеристики.

8. Лични впечатления на рецензента за кандидата и други данни

Едно от основните качества на гл. ас. д-р Ирина Тодорова, което много ценя, е нейното сърдечно отношение към своята научно-изследователска и приложна дейност. Тя за нея не е просто инструментална, а същностна екзистенциална ценност. Това е фактор за силната ѝ мотивираност за постигане на висок професионализъм. Тя е креативен изследовател и преподавател, доброжелателен и толерантен колега, с умения за работа в екип.

9. Създадена ли е творческа среда за предаване на натрупания опит и знания на по-младите колеги

Гл. ас. Ирина Тодорова е ръководил на 61 дипломанта. С някои от тях провеждат изследвания, резултатите от които намират място в общи публикации. Студентите от катедра “Социални и правни науки” създават студентски клуб „ДАР“, на който Ирина Тодорова е ментор. В клуба се реализират малки социални проекти. Изградена е национална мрежа на студентските клубове в професионално направление 3.4. Социални дейности, която обединява студентите от 6 български университети (очакват се членове от още 2) за реализиране на общи социални проекти.

Активно се работи за създаването на българска програма Еразъм, която ще бъде възможност за всеки български студент да посещава лекции в други български университети. Програмата ще носи името на Стоян Михайловски и ще бъде безплатна.

Заклучение

На основание на посочените научни, научноприложни и приложни приноси, преподавателска, експертна и консултантска дейност убедено препоръчвам на

уважаемите членове на Научното жури единодушно да препоръчат на Академичния съвет при Технически университет (Варна) присъждането на академичната длъжност “доцент” **в професионално направление 3.4. Социални дейности** на гл.ас. д-р **Ирина Тодорова Тодорова.**

14. 05. 2018 г.
гр. София

Подпис:
(проф. дсн Таня Неделчева)